

Millî Mücadele ve Bursa
Bursa ekseninde Millî Mücadele'nin
100. yıl dönümü

Alâeddin Bey
Osman Gâzi'nin oğlu ve
Osmanlı'nın ilk paşası

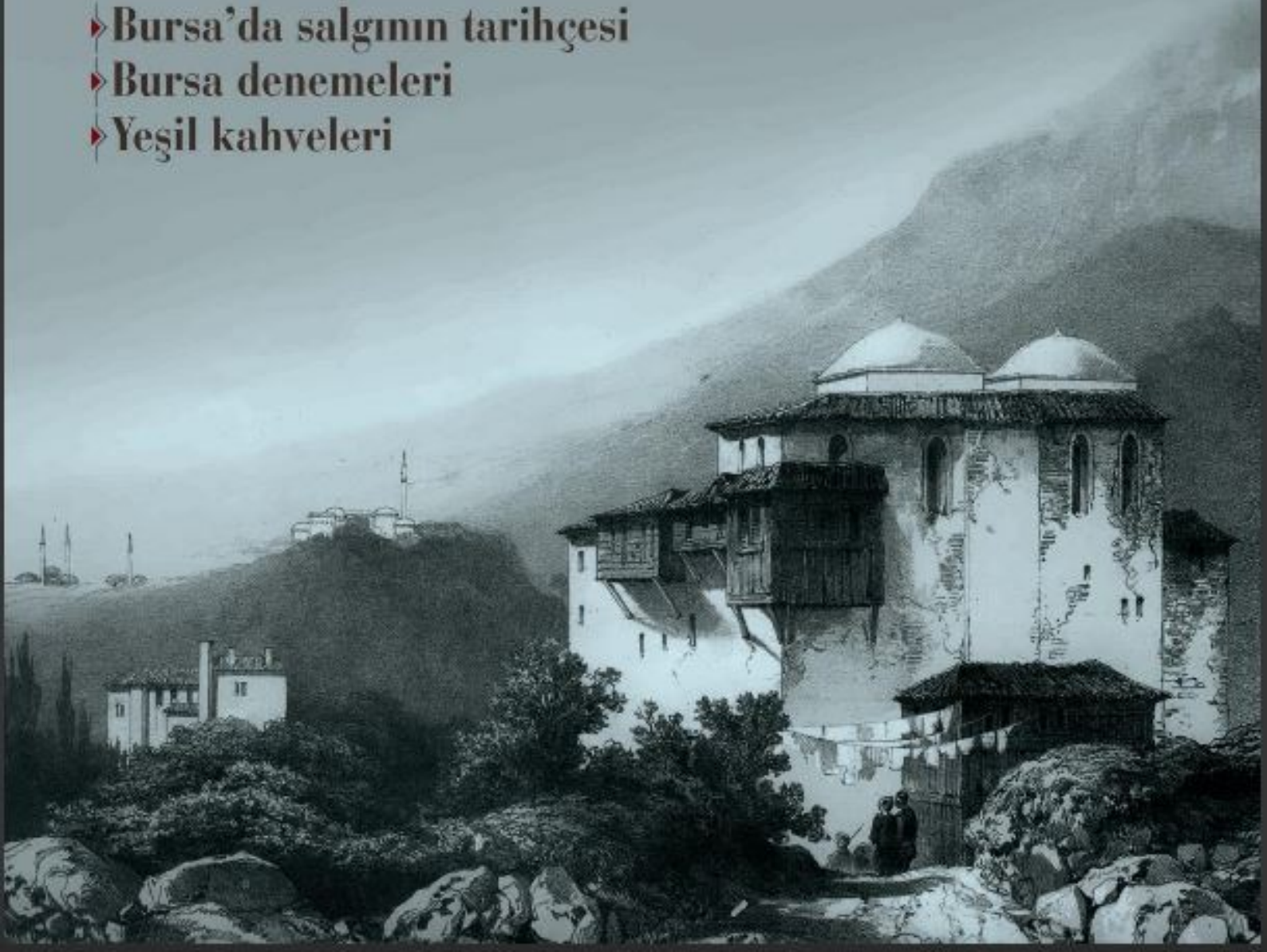

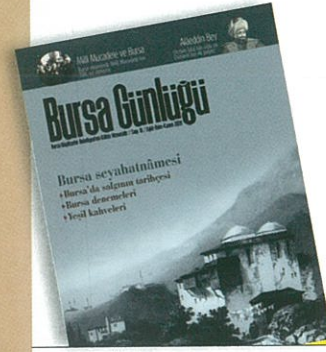
Bursa Günlüğü

Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin Kültür Hizmetidir / Sayı 10 / Eylül-Ekim-Kasım 2020

Bursa seyahatnâmesi

- ▶ Bursa'da salgının tarihçesi
- ▶ Bursa denemeleri
- ▶ Yeşil kahveleri

İçindekiler

4 ➤ Bursa'da sarşın bir inceliğin ikinci portresi
Yaşar Bayar

12 ➤ Köşeler ve izler
Kübra Çetin

14 ➤ Kalbimin dal ucunda Bursa
İbrahim Şaşma

18 ➤ 100. yılda Millî Mücadele ve Bursa
Prof. Dr. Mustafa Kara

22 ➤ Bursa seyahatnâmesi
Prof. Dr. Tufan Gündüz

26 ➤ Bursa'da salgın hastalıkların tarihi
Prof. Dr. Yusuf Oğuzoğlu

32 ➤ Uluabat Gölü ve çevresi
Prof. Dr. Mustafa Şahin

Bu yazıda gerek plankton ve dip canlıları, gerek sucul bitkileri, gerekse balık ve kuş varlığı açısından Türkiye'nin en zengin göllerinden birisi olan Uluabat Gölü havzasında yer alan kültür mirasımız tanıtılacaktır.

40 ➤ 18. yüzyıl Bursa'sı
Prof. Dr. Nesrin Karaca

52 ➤ Alâeddin Bey
Prof. Dr. Haşim Şahin

56 ➤ Çelebilerin savaşı
Hasan Erdem

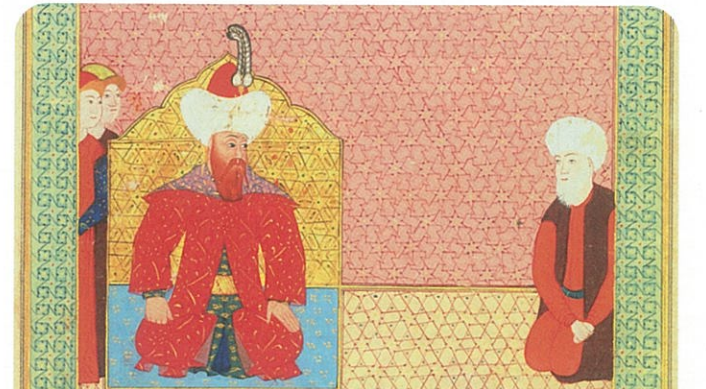
62 ➤ Mehmet Ali Aynî ve İsmail Hakkı Bursevî
Dursun Gürlek

68 ➤ Yahya Kemal ve Bursa
Mustafa Özçelik

72 ➤ Yaşanacak şehir Bursa
Osman Çeviksoy

80 ➤ Yeşil kahveleri
Nevzat Çalığıuşu

86 ➤ Hacı Kasım el-Bağdâdî'nin Bursa seyahati
Hakan Yılmaz

Apolyont'u tanımak: Kültür mirası açısından Uluabat Gölü ve çevresi

Marmara Denizi'nin 15 km güneyinde, Bursa ilinin 30 km batısında uzanan Uluabat Gölü eski adıyla Apolyont, Bursa ili sınırları içerisinde bulunan iki gölden birisidir (Resim 1). Uluabat Gölü, Nisan 1998'de T.C. Çevre Bakanlığı tarafından Ramsar Alanı olarak kabul edilirken, 2001 yılında Yaşayan Göller (Living Lakes) ağına da dâhil edilmiştir. Sığ bir tatlı su gölü olan Uluabat/Apolyont, gerek plankton ve dip canlıları, gerek sucul bitkileri, gerekse balık ve kuş varlığı açısından Türkiye'nin en zengin göllerinden birisidir.

Uluabat Gölü, biyolojik üretim yönünden bol gıdalı (ötrofik) göllerimizden biridir. Planktonlar ve dip canlıları bakımından zengin oluşu, değişik türden çok miktarda canlının üremesi ve beslenmesi için ideal bir ortam oluşturmuştur.

Deniz seviyesinden 7 m yüksekte bu-

lunan göl; Nilüfer, Mustafakemalpaşa ve Karacabey ilçelerinin arasında yer alır. Gölün kuzeyinde Eskikaraağaç ve Gölyazı, batısında Mustafakemalpaşa, doğusunda Akçalar ve Fadıllı, güneyinde Akçapınar ve Dorak yer alır. Gölün kuzey kıyısında bulunan iki yarımadadan birisinde Eskikaraağaç, diğerinde Gölyazı (Apolyont) mahalleleri bulunmaktadır. Göl içinde en büyükleri Halilbey Adası ile Heybeli Ada olmak üzere değişen büyüklüklerde 11 ada bulunur. Göl yüzeyine rastgele yayılan adalar fırtınalı havalarda birer dalga kıran görevi yapmaktadır. Gölü besleyen ana kaynak Mustafakemalpaşa ve Kocasu/Rhyndacus çaylarıdır. Göl, Karacabey'e bağlı Uluabat Mahallesi'nden Marmara Denizi'ne doğru çıkış yaptıktan sonra, Susurluk/Mékestos ve Nilüfer/Odryse çayları ile birleşerek, 35 km sonra Marmara Denizi'ne ulaşır.

Bu yazıda gerek plankton ve dip can-

lıları, gerek sucul bitkileri, gerekse balık ve kuş varlığı açısından Türkiye'nin en zengin göllerinden birisi olan Uluabat Gölü havzasında yer alan kültür mirasımız tanıtılacaktır. Anlatım ilçelere göre yapılacaktır.

Nilüfer ilçesi

Uluabat Gölü havzasının bilinen en erken tarihli iskânı, Akçalar Aktopraklık Höyük'te gerçekleşmiştir. Höyük, Bursa il merkezinin 25 km güneybatısında, Nilüfer ilçesinin batısında, Uluabat Gölü'nün doğu kıyısında yer alır. Höyük, göle dökülen iki dere yatağının ayırdığı iki yükselti üzerinde, bir de bu yükseltilerden birinin güney yamacında olmak üzere üç ayrı alana yayılmıştır. Bu yerleşimler A, B ve C olarak adlandırılmaktadır (Resim 2). Bir Neolitik Çağ yerleşmesi olan Aktopraklık C yerleşmesi, daha sonra Aktopraklık B yerleşmesine taşınmış ve bundan

Resim-1: Uluabat Gölü, Bursa

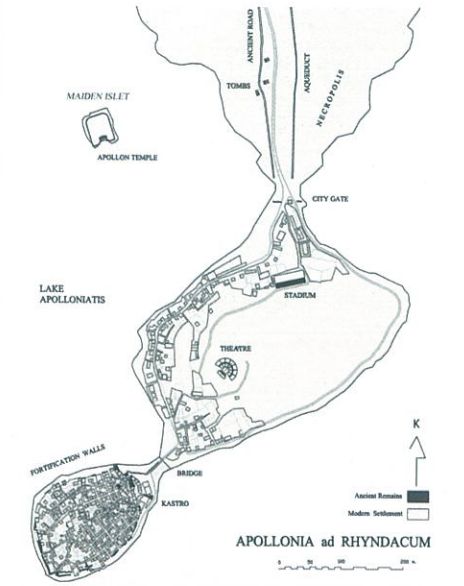
sonra, Erken Kalkolitik Çağ'da Aktopraklık C mezarlık olarak kullanılmıştır. Höyük ilk olarak 2002 yılında sanayi sitesi yapılacak alanda yapılan hafriyat çalışmaları esnasında tesadüfen bulunmuş ve ilk kurtarma kazıları Bursa Müzeler Müdürlüğü tarafından yapılmıştır. 2004 yılından başlayan bilimsel arkeolojik kazılar günümüzde de devam etmektedir. İlk yerleşimin MÖ 6. binyılda başladığı tahmin edilen Höyük'te, yaşam Bizans Çağı'na kadar devam etmiştir. Höyük alanı koruma altına alınarak açık hava müzesi şekline getirilmiştir. Uluabat Gölü kültürleri içerisinde en önemli yerleşimlerden birisi Gölyazı Mahallesi'nde yer alan Apollonia ad Rhyndacum kentidir (Resim 3). 18. yüzyıldan başlayarak seyyah ve araştırmacıların ilgisini çeken kentte ilk ciddi araştırmalar Serdar Aybek

tarafından yapılmıştır. Bu çalışmalarda kentin nekropol alanı, kaya kült alanı, tiyatrosu ve stadiumu tespit edilerek kayıt altına alınmıştır. Bilimsel arkeolojik kazılar ise 2016 yılında Bursa Müzeler Müdürlüğü'nün başkanlığında ve Bursa Uludağ Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'nün bilimsel danışmanlığında başlamıştır. Kazılar Nilüfer Belediyesi tarafından desteklenmektedir. Kazıların ilk sezonunda kentin nekropolü ve kaya kült alanında çalışılmış, 2017 yılında ise Kız Ada'da bulunan Apollon Kutsal Alanı da kazılara dâhil edilmiştir. Bir süre ara verilen kazılara, Bursa Müzeler Müdürlüğü başkanlığında ve Bursa Uludağ Üniversitesi adına Prof. Dr. Derya Şahin'in bilimsel danışmanlığında 2020 yılında tekrar başlanması planlanmaktadır.

Kazıların başlangıç yeri olan nekropol

Resim-2: Aktopraklık B alanı genel görünüm

Resim-3: Apollonia ad Rhyndacum kenti (Çizim: S. Aybek ve Ali K. Öz)

alanında ilk incelemeler 2006 yılında S. Aybek tarafından yapılmıştır (Resim 4). 2,50 m genişliğinde olduğu tahmin edilen antik yolun nekropolün ortasından geçtiği ileri sürülmektedir. Define kazılarının artması üzerine başlanan kurtarma kazılarında toplam 29 mezar açığa çıkartılmıştır. Elde edilen buluntulara göre nekropol alanı MÖ Geç 4. yüzyıldan başlayarak Geç Antik Çağ'a kadar aralıksız kullanılmıştır. Nekropolde; podyum, khamosorion, taş sanduka, kil sanduka, kerpiç stroterli çatki, oda ve basit toprak mezar gibi birbirinden farklı mezar tipleri bulunmaktadır.

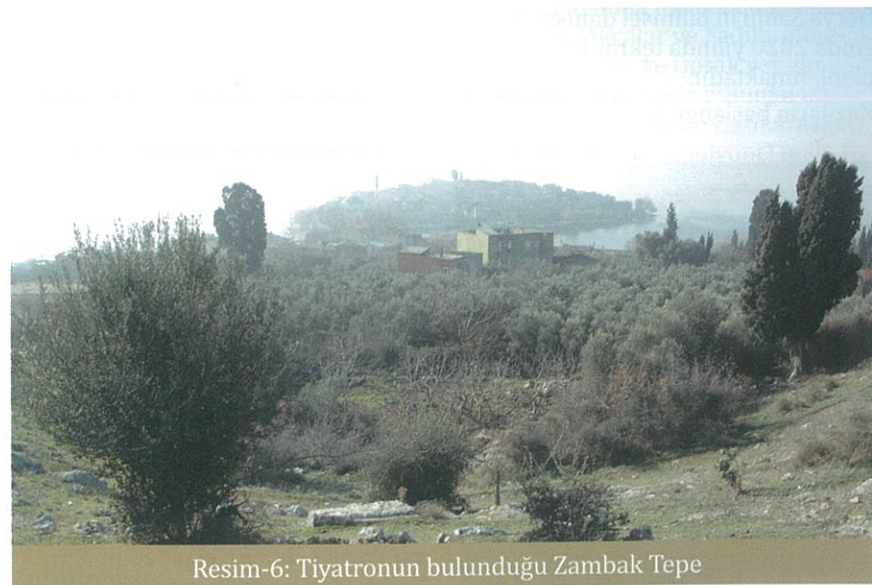
Zambak Tepe'nin doğu yamacında yer alan Kutsal Alan da S. Aybek tarafından tespit edilen yerler arasındadır. Alınlık şeklinde düzleştirilen anakayanın yüzeyinde 3 adet niş bulunmaktadır. Nişlerden en büyüğü olan soldakinin çevresinde, ayrıca, *in size* tekniğinde işlenmiş bir naiskos dikkat çeker. Sağda yer alan en küçük nişin tabanı diğerlerine göre 9 cm daha yukarıdadır. Aybek, üç nişin farklı zamanlarda taş yüzeyine işlendiğini düşünmektedir. Nişlerin üst bölümleri yarım daire şeklinde sonlanmaktadır. Her nişin derinliği genişliğinin yaklaşık yarısı kadardır. Alanda definecilerin tahribatının artması üzerine 2017 yılında kurtarma kazılarına başlanmıştır (Resim 5). Kazılar sonunda alanda iki evreli bir yapılaşma olduğu tespit edilmiştir. Pagan inancı döneminde nişlerden

Resim-4: Zambak Tepe'den nekropol alanı

Resim-5: Kaya Kutsal Alanı, kazılardan sonra

Resim-6: Tiyatronun bulunduğu Zambak Tepe

dolayı Kaya Kült Alanı olmalıdır. Hangi tanrının burada saygı gördüğüne dair herhangi bir ipucu henüz tespit edilememiştir. Ancak, kutsal alanın yola inen tıraşlanmış yüzeyinde yaptığımız sondaj kazısında, nişlerin bulunduğu terasın yaklaşık 3 m yüksekliğindeki bir podyum üzerinde yer aldığı anlaşılmıştır. Bu durum burada kent açısından önemli bir tanrının saygı gördüğüne işaret etmektedir. Hıristiyanlığın kabul edilmesi ile birlikte kaya kült alanı işliklerin bulunduğu sektöre dönüşmüştür.

Zambak Tepe'nin güney batı yamacında yer alan Antik Tiyatro'da S. Aybek tarafından 2006 yılında özdi-renç tomografi ile tespit çalışmaları yaptırılmıştır. Bu incelemeye göre, tiyatronun parodos girişleri, alt cavea sıraları, orkestra zemini ve sahne binasının iyi durumda korunmuş olduğu tahmin edilmektedir. Çapının 75 m olduğu düşünülen tiyatronun 4000 kişi kapasiteli olduğu varsayılmaktadır (Resim 6). Tiyatronun oturma sıralarının büyük bir bölümü kent surlarında devşirme olarak kullanılmıştır (Resim 7).

Zambak Tepe'nin kuzey yamacında yer alan Stadion, Lé Bas - Reinach'ın kent planında da gözükmemektedir. Yapıya ait kireçtaşı oturma bloklarının yerleştirildiği ana kaya üzerindeki temel yataklarının bir bölümü hâlâ görülebilmektedir. Oturma sıralarına ait blokların bir bölümü ise kentin sur duvarlarında devşirme olarak kullanılmıştır (Resim 7). Stadion'un bulunduğu alan günümüzde spor sahası olarak kullanılmaya devam etmektedir.

Apollonia'nın Hıristiyanlık Dönemi'ne ait en ünlü yapılarından birisi Aziz Georgios Kilisesi'dir (Resim 8). Kilseden ilk bahseden 19. yüzyılın ikinci yarısında Gölyazı'yı ziyaret eden İngiliz seyyah W. J. Hamilton olmuştur. F. W. Hasluck ise köyde 3 kilisenin bulunduğunu ve merkez kilisenin Aziz Georgios Kilisesi olduğunu bildirmektedir. Y. Ötügen günümüzde restore ettirilerek kültür merkezi olarak kullanılan yapının söz konusu kilise olduğunu ileri sürmektedir. Kilisenin 19. yüzyılda yapıldığı dışında herhangi bir bilgi yoktur. Yapının içinde üst yapıyı taşıyan direklerin kaidesinde sunak, sütun başlığı gibi Antik Dönem'e ait devşirme malzemeler kullanılmıştır.

Mustafakemalpaşa

Uluabat Gölü'nün güneyinde yer alan Akçapınar, Mustafakemalpaşa'nın sınır mahallelerinden birisidir. Modern köy, eski yerleşim ile aynı alanda kurulduğundan Rum evlerinin bir bölümü hâlâ kullanılmaya devam etmektedir. Ancak Rum yapılarına ait temeller yoğunlukla Dolapdeğirmeni olarak adlandırılan mevkide bulunmaktadır.

1980'lerde mahalleyi ziyaret eden Alman epigraf E. Schwertheim, Gavurkaya olarak adlandırılan mevkide, Ali Osman Çetin'in evinde önemli bir yazıt tespit etmiştir. Yazıtın tercümesinden anlaşıldığı kadarıyla Akçapınar'da olasılıkla Helenistik Dönem'e tarihlenen Apollon Daphnousios'a ait bir kült alanı bulunmaktadır. Mahalle merkezinde hâlâ ayakta duran kilsede kullanılan çok sayıda Antik Dönem'e ait devşirme mimari eleman, bu mahallede antik bir yerleşimin varlığını diğer bir açıdan belgelemektedir. Kült alanının yeri günümüzde kayıp olsa da defne tarımının mahalle ve çevresinde hala önemini koruması, hatta bu bitkinin üretimi ve pazarlaması ile ilgili bir kooperatifin bulunması, Defne Apollon'unun bu yörede tesadüfen saygı görmediğinin açık bir belgesidir. Yazıtın Almanca ve Türkçe tercümesi şöyledir:

"Die Siedler in Daphnous haben beschlosssen, den Strategen Polemaios, den Sohn des Asklepiades, und Zenon, den Sohn des Simylos, (aus der Einheit) der Doryphoren, für ihre Wohltätigkeit gegenüber der Katoikie mit einem Kranz zu ehren und (den Beschluß) auf einer steinernen Stele niederzuschreiben und im Heiligtum des Apollon aufzustellen."

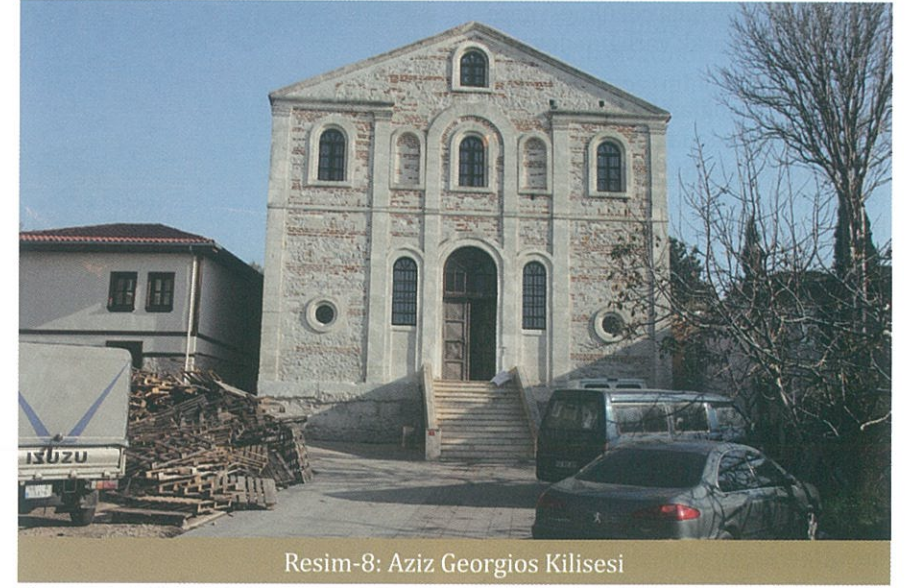
"Daphnous'a yerleşenler, Asklepiades'in oğlu stratejist Polemaios ve Doryphoren'un Birliği'nden Simylos'un oğlu Zenon'u, evlerine karşılık bir sadaka olarak bir çelenkle onurlandırdılar ve taş bir stelin üzerine yazarak Apollon Kutsal Alanı'na dikmeye karar verdiler."

Akçapınar'da antik bir yerleşimin olduğunu gösterir bir diğer ipucu, hemen batısında bulunan Onaç Mahallesi'dir. Burada, daha önce S. Aybek tarafından kayıtlara geçirilen ana kayaya oyulmuş khamosorion tipinde mezarlar bulunmaktadır.

Uluabat Gölü'nün en ilginç yerleşim-

Resim-7: Tiyatro veya Stadion'dan getirilerek sur duvarında devşirme olarak kullanılan oturma sıralarına örnek

Resim-8: Aziz Georgios Kilisesi

lerinden birisi Dorak Mahallesi'dir. Dorak'ı efsaneleştiren olay J. Mellart ve D. Stronach tarafından çizimleri dünyaya tanıtılan ünlü hazinedir. Hazine içerisinde olduğu iddia edilen Tunç Çağı'na ait eserler, özellikle Mısır Medeniyeti'ne ait olanlar, Mısır'dan buraya deniz yolu ile ulaşımın olduğunu, bir diğer ifade ile Uluabat Gölü'nü Marmara Denizi'ne bağlayan Kocasu yolunun, MÖ 3500'lerden beri kullanıldığına işaret etmesi açısından oldukça önemlidir. Ancak S. Aybek, Dorak genelinde yaptığı incelemelerde Tunç Dönemi'ne geri giden herhangi bir yerleşimin izine rastlayamamıştır. Bu nedenle keşif gizemini günümüzde de devam ettirmektedir. Bununla birlikte Sayın Aybek'in de ifade ettiği gibi, doğal ana kayadan

şekillendirilmiş kapaklar kullanılarak örtülmüş Bizans Dönemi'ne ait inhumasyon mezarlar, Dorak'ta en azından Bizans Dönemi'ne ait bir yerleşimin olduğuna işaret etmektedir.

Her ne kadar Dorak'ta Bizans Dönemi öncesine giden yerleşim henüz tespit edilememiş olsa da Tepecik ve İncilipınar mahalleleri, Tunç Çağı'na işaret eden buluntuları ile Uluabat Gölü'nün güneyinde MÖ 3500'lerde yerleşim olduğuna işaret etmektedirler. S. Aybek, Tepecik Mahallesi'nde yaptığı incelemelerde Geç Tunç'tan başlayıp Arkaik Dönem'e kadar devam eden çanak çömlek parçalarına rastladığını rapor etmektedir. H. Erpehlivan ise yerleşimi tarif ederken; ova seviyesinden 7 m yükseklikteki oval bir tepe üzerinde yer aldığını söylemek-

tedir. Mahalle sakinleri, mahallenin üzerine kurulduğu tepelikte, hafriyat çalışmaları esnasında çok sayıda çanak çömlek kırığı ile karşılaştıklarını ifade ederek, olası yerleşimin yerini göstermektedirler. İncilipınar Mahallesi ise, S. Aybek ve ekibi tarafından 2007 ve 2008 yıllarında iki defa ziyaret edilmiştir. Mahalleyi ayrıca 2015 yılında H. Erpehlivan ziyaret etmiş, yerleşimin Yakupdede Tepe'de olduğunu tespit etmiştir. Höyükten ziyade yamaç yerleşimi tespit edilen mahallede, yüzeyde MÖ 7. yüzyıla giden çanak çömlek parçaları bulunmuştur. Her iki mahalle Uluabat Gölü'nün güney kıyılarının MÖ 3000'lerden başlayarak aktif bir şekilde kullanıldığını göstermesi açısından çok önemlidir. Bu erken tarihlerde Uluabat Gölü ve Kocasu üzerinden Marmara Denizi'ne inilip inilmediği hâlâ çözülmesi gereken bir soru olarak varlığını devam ettirmektedir.

S. Aybek, Karaoğlan Mahallesi'nin kuzeyinde Kocaada ismi verilen alçak yükseltide Bizans Dönemi'ne tarihlenen etrafı sur duvarı ile çevreli bir kale yerleşiminden de bahsetmektedir.

Karacabey

Uluabat Gölü'nün batısında yer alan en önemli yerleşim, günümüz Uluabat Mahallesi'nde yer alan Lopodion/Loupadium'dur (Resim 9). Uluabat Gölü'nü Marmara Denizi'ne bağlayan Kocasu Çayı'nın hemen çıkışında yer alan yerleşime ait sur duvarları kısmen de olsa günümüze ulaşmıştır (Resim 10). Lopodion, bir yandan Apollonia'yı Marmara Denizi'ne bağlayan su yolu, diğer yandan da İstanbul'u güneye bağlayan kara yolu üzerinde yer alması nedeniyle oldukça stratejik bir noktadadır. Lopodion'un, Bursa çevresini Sarazenlere karşı savunmak için Doğu Roma İmparatoru ve Komnenos Hanedanı'nın kurucusu Aleksios Komnenos (1081 - 1118) tarafından kurulduğu bilinmektedir. Kent, Kocasu Çayı'nı geçen tek taş köprüden gelen kara yolunun doğrudan kentin içinden geçmesini sağlayacak şekilde konumlandırılmıştır. Böylece karadan ve su üzerinden geçen taşıtların denetimini sağlayan bir karakol kent görünümü almıştır. Lopodion ile aynı tarihlerde inşa edildiğini düşündüğümüz taş köprüye ait kalıntıların

Resim-9: Lopodion kenti ve kente geçişi sağlayan taş köprüye ait kalıntılar

Resim-10: Lopodion kentinin sur duvarına ait günümüze ulaşan kulelerden birisi

bir bölümü günümüzde hâlâ özgün yerinde (in situ) olarak ayakta. Ch. Texier, Lopadion'un inşasında kullanılan mimari malzemenin Miletopolis kentinin yıkıntılarında taşındığını rivayet etmektedir. Uluabat Gölü'nün bir diğer yerleşim yeri Eskikaraağaç Mahallesi'dir. Gölün kuzey kıyısında yer alan mahalle günümüzde "leylek köyü" olarak da bilinir. Mahalle merkezinde eskiye ait olarak Rum yerleşimine ait bir kilise (Resim 11) ve olasılıkla kale duvarına ait bir kalıntı bulunur.

Adalar

Uluabat Gölü bünyesinde barındırdığı adalar üzerindeki kültür varlıkları ile de dikkat çekmektedir. Bunlar arasında en önemlisi ada Kız Ada'dır. İlk olarak 1850'lerde Lé Bas-Reinach tarafından ziyaret edilerek, olası yapılar plan üzerine aktarılmıştır. Daha sonra 2006-2008 yıllarında S. Aybek'i ada üzerinde görüyoruz. Son olarak 2016 yılında Nilüfer Belediyesinin desteği ile tarafımızdan incelenen Ada üzerinde ilk olarak bitki temizliği yapılmıştır. 2017 yılında ise olası Apollon Tapınağı ve kutsal alanın kalıntılarına

Resim-11: Kilise kalıntısı

Resim-12: Kız Ada Apollon Kutsal Alanı

Resim-13: Kız Ada Apollon Kutsal Alanı Temenos Duvarı

ulaşmak için sondaj kazılarına başlanmıştır (Resim 12). Bitki temizliği ile adayı çeviren yaklaşık 100 x 88,85 m boyutlarındaki temenos duvarının tamamı görülebilir hâle getirilmiştir (Resim 13). Adanın güney tarafından korunan blokların üzerinde yer alan kurşun akıtma kanalları nedeniyle temenos duvarının yaklaşık 2,5 m yükseklikte olduğu tahmin edilmektedir. Temenos duvarının doğusunda özgün yerinde (in situ) bulunduğu anlaşılan sandal bağlama halkaları tekneler ile gelen ziyaretçiler için düşünülmüş olmalıdır. Ada üzerinde yer alan tapınak ve stoaya ait sütun tamburları ve kaidelerin bir bölümü temenos duvarı dışında olmak üzere göl içerisinde de bulunmaktadır. 3. Gordianus Dönemi sikkeleri üzerinde yer alan betime göre, in antis tapınağın kült heykeli, heykeltıraş Praxiteles tarafından MÖ 350 civarında yontulan Apollon Sauroktonos tipinde olmalıdır.

Manastır Adası

Ada üzerinde "Aziz Konstantinos Manastır Kilisesi" veya "Aziz Konstantinos ve Helena Kilisesi" olarak adlandırılan bir kiliseye ait kalıntı bulunmaktadır. Kilise günümüzde tamamen terk edilmiş ve harabe durumundadır. 16. yüzyılda adayı ziyaret eden S. Gerlach, kilisenin Aziz Konstantinos'a ithaf edildiğini ve burada 6-7 keşişin yaşadığını bahsetmektedir. C. Mango tarafından tanıtılan 825 tarihli bir kaynakta ise Uluabat/Apollyont Gölü'ndeki Thasios Adası'nın başrahibi olan Daniel'in adı geçmektedir. Yapı plan tipi ve duvar tekniğine göre, olasılıkla 9.-10. yüzyıllarda inşa edilmiş ve 18. yüzyılın sonlarında veya 19. yüzyılın başlarında büyük bir onarım geçirmiştir. Günümüzde harabe durumundadır.

Depremler

MS 120 civarında meydana gelen büyük Bithynia depremi büyük bir olasılıkla Uluabat Gölü havzasındaki yaşamı da etkilemiştir. Bu konuda en önemli belgeler Apollonia'da iç kale surlarında devşirme olarak kullanılan yazıtlardır. Doğu surlarında devşirme olarak kullanılan kaide üzerindeki yazıtta; Roma İmparatoru Hadrian'dan ΣΩΤΕΡ (soter-kurtarıcı) ve ΚΤΙΣΤΗΣ (kitistes-kurucu) olarak bahsedilmektedir. Bu ifadeler Hadria'nın depremin yaralarını sarma konusunda kente önemli ölçüde destekte bulun-

muş olduğuna işaret etmektedir. Bir diğer yazıt ise iç kalenin dışında yer alan Osmanlı Hamamı'nın restorasyon çalışmaları esnasında hamamının arkasında toprak dolgu kaldırıldığına açığa çıkan sur duvarı üstünde devşirme olarak kullanılan heykel kaidesi üzerindedir. Onur yazıtında, Ephesos'da yaşayan ve Bithynia depreminde Apollonia'ya destek olmuş bir validen bahsedilmektedir.

Sonuç

S. Aybek ve ekibi tarafından 2005-2008 yılları arasında yürütülen "Uluabat Gölü ve Çevresi Yüzey Araştırması" projesi kapsamında Uluabat Gölü çevresinin tamamı dolaşmıştır (Resim 14). Antik dönemdeki Mysia, Frigya ve Bithynia bölgeleri arasında bir geçiş noktası olan bölge, aynı zamanda Marmara Denizi'ne açılan nehir ticaret yolunun da en önemli bağlantısıdır. Göl çevresinde tespit edilen kültür varlıkları arasında çoğunluğu, özellikle gölün güney kısmındaki tepelerde yoğunlaşan mezarlar oluşturmaktadır. Bunlar dağınık bir görüntü arz etmekle birlikte, çoğunlukla ana kayaya oyulmuş khamosorion tipi mezarlardan oluşmaktadır. Aybek'in yaptığı bir diğer ilginç tespit, lahit veya mezarların genellikle Kız Ada üzerinde bulunan Apollon Tapınağı'na doğru yönelmiş olmasıdır.

Tespit edilebilen yerleşimler genellikle höyük, yamaç yerleşimi, kale içi yerleşimi şeklindedir. Uluabat Gölü havzasının en önemli kenti Gölyazı'da yer alan Apollonia ad Rhyndacum antik kentidir.

Havzada belirlenebilen en erken tarihli yerleşim alanları Aktopraklık Höyük, İncilipınar ve Kuruçeşme'de tespit edilmiştir. Uluabat Gölü Havzası, ele geçen buluntulara göre Neolitik evreden başlayarak günümüze kadar kesintisiz bir şekilde iskân görmüştür.

Resim-14: Uluabat Gölü Havzası yerleşimleri

Seçilmiş Yayınlar

Abmeier 1990, A. Abmeier, "Zur Geschichte von Apollonia am Rhyndakos", E. Schwertheim (Hrsg.), *Mysische Studien, Asia Minor Studien 1* (Bonn), 1-16.
Aybek - Öz 2008, S. Aybek - A. K. Öz, "Apollonia ad Rhyndacum (Gölyazı) ve Uluabat Gölü Çevresi Yüzey Araştırması 2006 Yılı Raporu", 25. AST, 28 Mayıs-1 Haziran

2007, Çanakkale (Ankara), 285-298.
Aybek - Öz 2009, S. Aybek - A. K. Öz, "Uluabat Gölü Çevresi Yüzey Araştırması, 2007", 26. AST, 26-30 Mayıs 2008, Ankara (Ankara), 327-342.
Aybek - Öz 2010, S. Aybek - A.K. Öz, "Uluabat Gölü Çevresi 2008 Yılı Yüzey Araştırmaları", 27. AST, 25-29 Mayıs 2009, Denizli (Ankara), 313-328.

Erpehlivan 2018, H. Erpehlivan, *Propontis'in Güneydoğusunda MÖ 1. Binyıl Yerleşmeleri ve Mezar Tipleri (MÖ 8-4. Yüzyıllar)*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi (İstanbul).
Lé Bas 1888, M.P. Lé Bas - S. Reinach, *Voyage Archéologique en Grèce et en Asie Mineure* (Paris).

Ötügen vd. 1986, Y. Ötügen - A. Durukan - H. Acun - S. Pekak, *Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler*, Baskı 4 (Ankara).
Şahin 2016, M. Şahin, *Nilüfer İlçesi I*, M. Şahin (Ed.), Bursa ve İlçeleri Arkeolojik Kültür Envanteri II (Bursa).
Şahin 2016, M. Şahin, "2015 yılı Nilüfer İlçesi Yüzey Araştırmaları", M. Şahin - S. Sevim - D. Yavaş (editörler), *Odrysse'den*

Nilüfer'e Uluslararası Nilüfer Sempozyumu, 13-15 Kasım 2015 Nilüfer-Bursa (Bursa), 735-766.
Şahin 2017, M. Şahin, *Nilüfer İlçesi II*, M. Şahin (Ed.), Bursa ve İlçeleri Arkeolojik Kültür Envanteri III (Bursa).
Şahin - Özbey 2018, M. Şahin - A. S. Özbey, *Nekropol Kazıları 2016-2017*, M. Şahin (ed.), Apollonia a.R. Araştırmaları I (Bursa).

Şahin 2018, M. Şahin, "Apollonia Nekropolü Kurtarma Kazıları 2016-2017: Mezar Tipleri Üzerine bir İnceleme", *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, TEKE, 7/4, 2788-2812.

Texier 2002, Chr. Texier, *Küçük Asya: Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi I*, Çev. A. Suat (Ankara).